

Opinto-ohjaussuunnitelma ohjauksen kehittämisen välineenä

Satu Hekkala

Johdanto

Tämä artikkeli kertoo Oulun Diakoniaopiston opinto-ohjaussuunnitelman kehittämistyöstä ja esittelee lyhyesti opinto-ohjaussuunnitelman sisältöä. Tavoitteena on, että opinto-ohjaussuunnitelma kuvaa Oulun Diakoniaopiston opinto-ohjauksen nykyisiä käytäntöjä ja antaa näin mahdollisuuden tarkastella opinto-ohjauksen kehittämisen kohteita sekä vahvuuksia.

Oulun Diakoniaopiston opinto-ohjauksen taustaa

Oulun Diakoniaopisto on Oulun Diakonissalaitoksen säätöön ylläpitämä ammatillinen oppilaitos, jonka taustalla on kristillinen arvopohja. Toimintaa ohjaavat arvot ovat ihmisläheisyys, oikeudenmukaisuus, tuloksellisuus ja edelläkävijyys. Koulutusta järjestetään kahdessa toimipaikassa Ylitorniolla sekä Oulussa. Oulun Diakoniaopisto järjestää sosiaali- ja terveysalan sekä lapsi- ja perhetyön perustutkintoon tähtäävää koulutusta. Lisäksi Oulun Diakoniaopisto järjestää maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta sekä valmentava ja kuntouttava 1 ja 2 –koulutusta. Lisäkoulutuksessa koulutusta järjestetään erikoisammattitutkintojen osalta vanhustyön sekä työvalmennuksen erikoisammattitutkintoon johtavaa koulutusta. Koulutustarjontaan kuuluu myös lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto.

Koska Oulun Diakoniaopiston koulutustoiminta on laajentunut parin viimeisen vuoden aikana tuntuvasti ja Ylitornion toimipaikan sulautuessa toimintaan, on opinto-ohjaussuunnitelman päivittäminen ja yhtenäistäminen ajankohtaista. Yhteiskunnan taholta opetus- ja kulttuuriministeriö on nostanut keskeyttämisten ehkäisyn yhdeksi isoksi tavoitteeksi Koulutus ja

tutkimus –kehittämissuunnitelmassaan (2011). Toisaalta myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013) uudistuminen tuo uusia vaateita opinto-ohjaukseen ja opiskelijahuoltoon ammatillisessa oppilaitoksessa. Laissa kiinnitetään huomiota sekä yhteisölliseen että yksilökohtaiseen opiskelijahuoltoon. Lain tavoitteena on edistää muun muassa opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja osallisuutta opiskelijayhteisön toimintaan. Lisäksi sen myötä pyritään turvaamaan opiskelijahuoltopalveluiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu.

Ehkä konkreettisimmin tämä tulee näkymään ammatillisessa koulutuksessa siinä, että oppilaitoksen opiskelijoille täytyy olla käytettävissä kuraattori- ja psykologipalveluita. Kuraattorin mukaantulo oppilaitoksen toimintaan on uutta. Uuden toiminnan mukaantulon myötä oppilaitoksen ohjauksen järjestämistä ja vastuun jakamista on hyvä pohtia. Kaikki nämä yhteiskunnan suunnalta tulevat viestit kertovat siitä, että opinto-ohjauksella ja opiskelijahuollolla on oleellinen merkitys ja siihen tulee jatkossa panostaa entistä enemmän.

Opinto-ohjaussuunnitelman merkitys

Opinto-ohjauksen keskeiset toiminta-alueet ovat oppimisen ja opintojen ohjaus, uraohjaus ja ammatillisen sekä persoonallisuuden kasvun tukeminen (Lerkkanen 2013). Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tutkinnon perusteiden mukaan (2010) opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Tavoitteena on myös se, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, osaa kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Hän osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhteistyössä opettajan kanssa ja ottaa vastuun opinnoistaan.

Lisäksi opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija osaa tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Hän tunnistaa opiskeluunsa ja elämäntilanteisiinsa mahdollisesti liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia opiskelijahuollon palveluita ja muita ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. (Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, 2010)

Jo tutkinnon perusteet asettavat paljon tavoitteita opinto-ohjaukselle. Jotta ohjauksen keskeiset toiminta-alueet tulevat näkyväksi oppilaitoksessa, tulee opinto-ohjauksen suunnitelman olla johdonmukainen, perusteellinen ja konkreettinen. Suunnitelma auttaa havaitsemaan ohjauksen mahdolliset katvealueet ja kiinnittämään niihin tarvittaessa huomiota toimintaa kehitettäessä.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteissa (2010) mainitaan, että opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta, mutta toisaalta mainitaan, että ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki oppilaitoksen opettajat sekä muut ohjauksesta vastuulliset. Tämän tavoitteen toteutumisen varmistamiseksi on tärkeää, että vastuunjako on mietitty yhteisesti, jolloin opiskelija saa ohjausta aina sitä halutessaan ja tarvitessaan.

Opinto-ohjaussuunnitelman kehittämistyön eteneminen

Opinto-ohjaussuunnitelman kehittäminen lähti kahden Oulun Diakoniaopiston opinto-ohjausta opiskelevan opettajan aloitteesta. Kehittämisessä oli mukana myös oppilaitoksen opinto-ohjaaja. Työ aloitettiin tutustumalla muutamiin ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelmaan sekä aiheesta saatavilla olevaan teorial tietoon. Teoriapohjana kehittämisessä käytettiin Opetushallituksen (2005) laatimaa opasta ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Päätimme jäsentää ohjaussuunnitelman pääosin opintoajan mukaan. Halusimme, että suunnitelmassa pääsevät esille opiskelun vaiheet, joissa on erilaisia painotuksia opinto-ohjauksen tavoitteiden suhteen. Ohjausta kehittäessä voidaan myös tällöin kiinnittää suunnitelman kautta erityistä huomioita niihin opintojen vaiheisiin, joissa on havaittu olevan riskejä esimerkiksi opintojen keskeyttämiseen tai hidastumiseen. Opetushallituksen oppaan mukaan (2005) tällainen jäsentäminen korostaa myös opinto-ohjauksen jatkuvuutta läpi koko opiskeluajan. Ohjaussuunnitelmassamme on huomioitu seuraavat opintojen vaiheet: ohjaus ennen opintojen aloittamista, opintojen alussa, opintojen aikana, opintojen päättövaiheessa ja opintojen jälkeen.

Tämän lisäksi olemme jäsentäneet suunnitelmaamme myös ohjauksen työnjaon mukaan. Tämä on mielestämme myös tärkeää, koska tällöin suunnitelma ohjaa huomaamaan tehtävien jakautumista ja auttaa myös tarvittaessa pohtimaan tehtävien sisältöä suhteessa opinto-ohjauksen tavoitteisiin. Olemme sisällyttäneet myös opiskelijahuoltosuunnitelman osaksi opinto-ohjaussuunnitelmaa. Ammatillisen tutkinnon perusteiden erillisessä määräyksessä (Opetushallitus 2011) mainitaan myös opiskelijahuoltosuunnitelman kuulumisesta osaksi ohjaussuunnitelmaa. Olemme tuoneet suunnitelmassa esille myös eri toimijat, joiden kanssa tehdään yhteistyötä sekä ohjauksen kehittämiseen ja arviointiin liittyviä näkökulmia ja arviointikeinoja.

Työnjaollisesti olemme jakaneet työtä niin, että toinen on kiinnittänyt huomiota näyttötutkintoa suorittavien ohjauskäytäntöihin ja toinen opetussuunnitelmaperusteisten opiskelijoiden ohjauskäytäntöihin. Suunnitelmaa tehdessä pyrimme aluksi kuvaamaan niitä käytäntöjä, joita oppilaitoksessa on ja samalla pohdimme mahdollisia kehittämisen kohteita. Kehittämisen kohteista saimme suunnitelman päivityksen yhteydessä paljon hyvää ja rakentavaa keskustelua opinto-ohjaajan kanssa, joka auttoi meitä suuntaamaan huomiotamme kehittämiskohteisiin jatkossa. Ohjaussuunnitelma on esitelty Oulun Diakoniaopiston esimiehelle, opettajille ja henkilökunnalle ja suunnitelmaa kehitetään palautteita ja yhteisen keskustelun näkökulmia huomioon ottaen.

Haasteena erilaisissa suunnitelmissa niin kuin myös opinto-ohjaussuunnitelmassa ja sen toteutumisessa on se, että miten suunnitellut käytännöt elävät ja toimivat työyhteisössä. Tärkeää on myös, että kaikki olisivat tietoisia eri suunnitelmissa kuvatuista tavoitteista ja käytännöistä. Oulun Diakoniaopistossa on ohjaussuunnitelman lisäksi erillinen monikulttuurista ohjausta, pedagogiikkaa ja vastuita koskeva suunnitelma sekä toteuttamissuunnitelma opetuksen tukitoimista ja erityisopetuksesta. Prosessin aikana olemme pohtineet myös näiden suhdetta toisiinsa ja niiden toteuttamista käytännössä.

Yhteenveto

Opinto-ohjaussuunnitelman kehittäminen on jatkuva prosessi. Suunnitelma auttaa ohjauksen järjestämisen suunnittelussa ja toteutuksen arvioinnissa. Opinto-ohjaussuunnitelmaa työstäessämme havaitsimme monia kehittämisen kohteita. Näistä kehittämisen kohteista pyrimme valitsemaan ne tärkeimmät ja näin pääsemme jatkamaan työtä eteenpäin. Joskus on myös hyvä, että oppilaitoksen toimintaa tarkastelee joku sellainen, joka ei ole oppilaitoksen päivittäisessä toiminnassa mukana. Oulun Diakoniaopistolle tällaiseen tarkasteluun tarjoutui mahdollisuus Pro gradu –tutkielman muodossa. Tutkielmassaan Laatikainen (2014) selvitti Oulun Diakoniaopiston opiskelijoiden kokemuksia ohjauspalveluista ja niiden merkitystä autonomiantunteeseen ja opintojen etenemiseen. Tämä tutkielman tulokset antoivat erilaisen näkökulman ohjauksen kehittämiseen ja tuloksia tullaan jatkossa hyödyntämään varmuudella. Tämä näkökulma on tärkeä, opiskelijan näkökulma. Kehittäminen jatkuu.

Lähteet:

Opetushallitus. Ammatillisten perustukintojen perusteet. Määräys 381/011/2011

Opetushallitus. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, ammatillisen perustutkinnon perusteet 2010.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287#Pidm1634320>]. viitattu 6.4.2014

Laatikainen Maija. 2014. Oulun Diakoniaopiston opiskelijoiden kokemuksia ohjauspalveluista ja niiden merkitys autonomiantunteeseen. Pro gradu –tutkielma, Oulun Yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Lerkkanen 2013, Luentomuistiinpanot. Opinto-ohjaajakoulutus. JAMK.2013

Numminen ym. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Opetushallitus